

УДК 376 – 056.36:376.

Г.О.Блеч

ВИКОРИСТАННЯ БЕСІДИ У ПРОЦЕСІ ОЗНАЙОМЛЕННЯ З НАВКОЛИШНІМ ДОШКІЛЬНИКІВ З РОЗУМОВОЮ ВІДСТАЛІСТЮ

У статті пропонуються загальні рекомендації щодо використання бесіди на заняттях з ознайомлення з навколишнім, наводяться приклади бесід та логічних завдань для розумово відсталих дошкільників.

Ключові слова: розумово відсталі дошкільники, ознайомлення з навколишнім.

В статье предлагаются общие рекомендации по использованию беседы на занятиях по ознакомлению с окружающим, приводятся примеры бесед и логических задач для умственно отсталых дошкольников.

Ключевые слова: умственно отсталые дошкольники, ознакомление с окружающим

Бесіда є ефективним словесним методом навчання, що при правильному його поєднанні з конкретними спостереженнями та діяльністю дітей, відіграє значну роль в навчально-виховному процесі, а саме, на заняттях з ознайомлення з навколишнім з розумово відсталими дошкільниками.

Для розумово відсталих дітей бесіда – найважливіший засіб досягнення, перевірки і корекції правильності розуміння інформації, стимулювання та підтримки пізнавальної активності, управління навчальною діяльністю. Бесіда – це організована, цілеспрямована розмова вихователя з дітьми з певної теми, що складається із запитань і відповідей.

За допомогою бесід діти цілеспрямовано засвоюють відомості про конкретні предмети й явища, вчаться словом передавати ознаки предметів, дії з предметами. Зосереджуючи увагу на характерних ознаках явищ, педагог поглиблює уявлення дітей про те, що вони сприймали на прогулянках, екскурсіях. Позначення сприйнятого словом, опис самими дітьми предметів і явищ робить процес набуття знань більш осмисленим. Бесіда також збагачує дитину новими знаннями або показує знайоме в новому аспекті. Беручи участь у бесіді, дитина вчиться зосереджувати свою думку на одному предметі, пригадує те, що знає про нього, привчається логічно мислити. В ході бесіди вихователь вчить дитину чітко висловлювати свої думки, розвиває вміння слухати і розуміти запитання, правильно формулювати відповідь на них – коротко або докладніше залежно від характеру запитання, правильно ставити запитання. Бесіди

активізують дитяче мовлення, сприяють розвитку діалогічного мовлення.

Змістом бесіди є програмний матеріал з ознайомлення дітей з навколишнім: з предметами побуту, явищами природи, суспільним життям, святами, з іграми, з навчанням і працею дітей у дошкільному закладі. Зміст бесіди може складати обговорення прослуханих казок, оповідань, віршів, розглянутих картин, відеофільмів, кінофільмів, телепередач тощо.

Зміст бесід повинен бути педагогічно цінним, сприяти здійсненню завдань всебічного виховання дітей і водночас бути посильним, психологічно близьким розумово відсталій дитині. Дотримання останньої вимоги особливо необхідне для того, щоб бесіда проходила активно, збуджувала думку дитини, допомагала утримувати її увагу і залишила б глибокий слід у її свідомості.

Проте бесіду можна побудувати і на маловідомому матеріалі при умові використання дидактичного матеріалу, картин, таблиць, схем тощо. Запитання треба ставити так, щоб вони збуджували думку, спонукали до відповіді. Запитання повинні бути точними, сформульованими коротко, без зайвих слів, кожне наступне запитання повинно бути продовженням попереднього (логічно пов'язані між собою).

Наочний матеріал, що супроводжує бесіду та використовується для уточнення уявлень, викликає зацікавленість, мовленнєву активність у дітей. Висловлювання дітей у таких випадках безпосередньо спираються на відчуття і сприймання. Дрібні предмети (квіти, насіння, листя, предметні картинки) роздають усім дітям. Наочний матеріал вихователь готує заздалегідь, продумує розміщення його під час бесіди, методику пояснення. Його не треба виставляти для передчасного огляду, щоб не відвертати уваги дітей від заняття. Наочний матеріал повинен повністю відповідати програмовому змісту бесіди. У бесіду можна включити прослуховування платівок, магнітофонних записів, літературних текстів, що підвищує емоційність сприймання матеріалу. Можна використати також ігрові вправи чи логічні завдання, загадки, читання художніх творів.

Наводимо орієнтовні приклади бесід з різної тематики для розумово відсталих дошкільників, які розраховані для їх творчого використання.

Бесіда на тему: Овочі та фрукти-корисні продукти

Мета: Закріпити уявлення дітей про користь для здоров'я людини овочів та фруктів; познайомити з приготуванням салату.

Хід бесіди. Запропонуйте дітям відгадати загадки, скласти розрізні малюнки, на яких зображені овочі та фрукти. Покажіть етапи приготування салату з моркви та яблук. Складіть умовно-графічну схему для розповіді "Як ми робили салат". Запропонуйте за допомогою схеми розповісти про його приготування.

Бесіда на тему: Я та інші люди

Мета: Формувати у дітей уявлення про схожість та різницю людей за віком, зростом, кольору очей, волосся. Розширювати уявлення про близьких людей.

Хід бесіди. Запропонуйте дітям розглянути зображення людей та визначити чим вони відрізняються, розділити дітей на групи:

- хлопчики та дівчатка;
- діти з темним та світлим волоссям.

Розкажіть, що деякі люди зовні є схожими, частіше є родичами. У членів родини можуть бути схожі інтереси, звички, риси характеру.

Бесіда на тему: Здоров'я та хвороба

Мета: Уточнення уявлення про здоров'я та хворобливий стан людини; формування уявлення про значення санітарно-гігієнічних процедур для здоров'я людини.

Хід бесіди. Розкажіть що може робити людина коли вона гарно себе почуває (плигає, бігає, сміється). Покажіть малюнки дітей здорових та дитини, що захворіла і лежить в ліжку. Поясніть, що людина, коли хвора швидко втомлюється, відмовляється від прогулянок, ігор.

Розкажіть, що хворобливий стан може настати в результаті порушення санітарно-гігієнічних правил. Дайте елементарні уявлення про мікроби та їх середу перебування. Розкажіть, що мікроби є на поручнях в транспорті, на ручках магазинів тощо. Закріпити навички правильного миття рук, використовуючи ігрові ситуації "Долоні скриплять-дякую говорять".

Бесіда на тему: Здорові зубки

Мета: Формувати уявлення про значення здорових зубів для здоров'я організму людини, закріпити уявлення про необхідність догляду за зубами.

Хід бесіди. В гості заходить бабуся –Зубна щітка. Вона з'ясовує чи чистять діти зубки. В цей час приходить Зуб, який плаче. Він перев'язаний хустинкою. На ньому є темна плямка-карієс. Зуб тримає пакет з цукерками.

Бабуся – Зубна щітка з'ясовує, що зуб захворів. Вихователь разом з дітьми демонструють як треба чистити зубки. Темна пляма зникає і зуб посміхається.

Бесіда на тему: Дитина вдома

Мета: Формувати уявлення про предмети домашнього побуту, що є небезпечними, про правила безпечного перебування у приміщенні.

Хід бесіди. Розкажіть про необхідність збереження небезпечних предметів (голки, ножиці, ліки, сірники) в спеціальних місцях. З'ясуйте ситуації, які можуть виникнути при не правильному поводженні з цими предметами.

Бесіда на тему: Весняна прогулянка

Мета: Формування уявлення про відповідальність за власне здоров'я, попередження простудних хвороб.

Хід бесіди. Розглянути сюжетні малюнки з зображенням дітей весною і назвати весняні забави, назвати характерні погодні явища – підвищення температури повітря, розтавання снігу, перетворення його на воду. З'ясуйте, який повинен бути одяг для прогулянки весною. Розкажіть про чоботи, які плигали, бігали, іноді потрапляли в калюжу, опишіть їхній стан. Підведіть до висновку, що в холодну погоду мокре взуття та одяг ведуть до переохолодження тіла, призводять до простудних захворювань.

Бесіда на тему: Відпочинок на воді

Мета: Формування уявлення про безпеку поведінки на воді, про попередження сонячних опіків.

Хід бесіди. Запропонуйте розглянути сюжетний малюнок, на якому зображені діти, що відпочивають не березі водойми. Розкажіть про те, що довге перебування на сонці шкідливо для здоров'я. Знайомство з правилами поводження на воді.

Бесіда на тему: Харчування та здоров'я

Мета: Формування уявлення про корисні продукти, про необхідність дотримання санітарно-гігієнічних правил під час їжі.

Хід бесіди: Запропонуйте дітям вибрати необхідні для приготування борщу продукти, звертаючи увагу на смак та запах. Пропонується дітям назвати блюда, які можна приготувати з м'яса, молока, назвати свої улюблені блюда.

Поясніть, що організму людини необхідні різні продукти, правильне харчування. Розкажіть про потребу організму людини в чистій воді. Підведіть до висновку, що продукти повинні бути свіжими, а вода – чистою. Запропонуйте проблемні ситуації та правильне їх рішення.

- Тетянка з мамою вертались додому та дуже зголодніла. "Зараз купимо щось смачненьке, - сказала мама, - ось тільки руки у нас брудні". Як привести в порядок руки? Що можна купити, щоб не нашкодити здоров'ю?

- Бабуся напекла смачненькі млинці. Іванко коштував їх, але раптово упустив половинку млинця на підлогу. Що робити Іванкові?

Для підтримки інтересу та забезпечення розвитку мислення та мовлення

дітей під час бесіди доцільно використовувати логічні завдання. Логічне завдання – це розповідь-загадка, відповідь на яку може бути отримана, коли діти засвоїли певні зв'язки та закономірності природи. Зміст та мета логічного завдання відповідає змістові занять, екскурсій, прогулянок, маючи на меті підвести дітей до усвідомлення процесів розвитку в природі, розумінню сезонних змін, праці в природі. Логічні завдання можна використовувати для підтримання інтересу до світу природи, для розвитку у дітей спостережливості. Також з цією метою використовують проблемні ситуації чи запитання – що є одним з найпоширеніших засобів, що спонукає до пізнання. Вони розвивають мислення шляхом розв'язання завдань, поставлених проблем і дають новий пізнавальний результат. Проблемні запитання доцільно використовувати як на заняттях, так і поза ними. Адже відповіді дітей в такому разі є важливим для зворотного зв'язку між новими і попередньо засвоєними знаннями. Крім того, вихователь має змогу на підсумкових заняттях чітко визначити проблеми, труднощі, вдало планувати перспективу у роботі з дітьми. Нижче наводимо приклади проблемних ситуацій та логічних завдань:

"Місце для прогулянки"

Бабуся запропонувала приїхати до неї на свята. "Пограємось, а потім підемо на прогулянку. Куди краще піти гуляти", - спитала вона. Яке місце для прогулянки ти вибереш? Чому?

"Ало, хто вдома?"

Подзвонив телефон, Сашко взяв слухавку. "Ало!" - сказав він. Чужий голос відповів: "Привіт! Де зараз твої батьки? Ти один вдома? Що робиш?" Що робити Саші? Чому?

"Дзвінок у двері"

Оленка залишилась дома сама, раптом у двері подзвонили. "Хто там?" запитала Оленка. "Відчиніть, я приніс вам цукерки та іграшки", - відповів

незнайомець. Що робити Оленці?

"Бабуся"

Катруся гралася на дитячому майданчику. Раптом до неї підшла бабуся, в руках тримаючи маленьке кошеня." Дівчинка, хочеш пограти з котиком? У мене ще є, пішли зі мною", - звернулась вона до Каті. Що робити дівчинці?

"Хворий зуб"

Мама привела Володю до зубного лікаря. " Ти любиш солодощі, - сказав лікар Володі, - але не піклуєшся про свої зуби". Чому хлопчик опинився у лікаря? Що робити щоб зуби були здорові?

"Навесні на вулиці"

Андрій з друзями гуляв на вулиці. Була весна, розтавав сніг. Ніхто не побачив, що Андрій оступився та попав ногами в калюжу та промочив не тільки чоботи, але й шкарпетки. Що робити хлопчику?

"В магазині"

Мама взяла тебе у великий магазин. Ви довго ходили, вибираючи товар. Мама зупинилась біля вітрини, а ти вирішив зайняти чергу в касу. Тільки ти відійшов від мами як відразу загубився. Що робити далі?

"Яблука з магазину"

Марічка допомагала матусі викладати на стіл покупки, які принесли з магазину. Їй дуже сподобались жовті яблука. Вона взяла одне скоштувати але подумала... Підкажіть що робити далі? Чому?

"В транспорті"

Бабуся та внучка їхали в тролейбусі. Навпроти сіла жінка, яка весь час тримала хустинку біля носу та чихала. Бабуся щось сказала онучці і вони встали... Як ти гадаєш що зроблять бабуся з онукою? Що сказала вона дівчинці?

"Сніжинки"

Олі сподобались сніжинки. Вона принесла їх в дитячий садок: дивіться які гарні! А на рукавицях тільки крапельки води блищать. Де ж поділися сніжинки?

"Коли це буває?"

На полях лежить сніг. Зима посилає на землю сніг, вітер та холод. Але вже довший стає день, біжать струмочки. Від сонячного тепла сніг потемнів, почав розтавати. На дахах плачуть бурульки. Коли це буває?

"Розповідь бабусі"

На Новий рік Михасик поїхав з мамою до бабусі в село. Він ніколи не був зимою в селі, тому не впізнав села де завжди відпочивав влітку. Не було квітів та ягід, дерева стояли голі. Все було вкрито снігом. Михасик пішов до лісу але там було тихо, не чути спів птахів, не видно звірів. Прийшов Михасик на річку, щоб подивитися як плавають риби, плигають жабки, але не знайшов річки, навкруги була тільки біла галявина. Здивувався Михасик та питає у бабусі: " Куди поділися квіти, ягоди? Чому не співають пташки? Де річка та рибки?" Бабуся усміхнулась та почала розповідати про зиму. Що ж вона сказала онуку?

" Чому дерева білі?"

Прийшла Марічка до садівника в гості. Вийшли вони в сад відпочити. А навкруги дерева білі-білі. Весна на дворі, сонце пече, а дерева наче

снігом вкриті - білі стоять. В який сад вони попали? Чому дерева білі?

"Різнокольорові човники"

Прийшла я восени на ставок. Скільки різнокольорових човників сьогодні плаває на воді: жовті, червоні, оранжеві. Всі вони прилетіли сюди з вітром. Прилетить човник, сяде на воду і відразу попливе. Згодом човники перестануть прилітати, ставок замерзне. Що це за човники? В яку пору року їх буває найбільше?

Отже, запропоновані нами зразки бесід та проблемних запитань допоможуть фахівцям, які працюють в спеціальних дошкільних закладах успішно використовувати поданий матеріал під час занять ознайомлення з навколишнім для розумово відсталих дітей.

Список використаних джерел

1. Афанасьєва Р.А. Умственное воспитание дошкольников с нарушением интеллекта в процессе ознакомления с явлениями и объектами неживой природы. – М., 1996. – 16 с.
2. Виноградова Н.Ф. Умственное воспитание детей в процессе ознакомления с природой: Пособие для воспитателя дет. сада. М., 1998. –100с.
3. Гаврилушкина О.П., Соколова Н.Д. Воспитание и обучение умственно отсталых дошкольников. Книга для воспитателя. – М.: Просвещение, 1985. – 72с.

The article offers general guidance on the use of conversation in the classroom to familiarize with the environment, are examples of conversations and logic problems for mentally retarded preschoolers.

Keywords:mentally retarded preschooler exploring around.

Отримано 13. 11.2012

УДК 376-056.36:159.952

Ю.Ю. Бугера

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ КРИТЕРІЇВ СФОРМОВАНОСТІ УВАГИ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З РОЗУМОВОЮ ВІДСТАЛІСТЮ

У даній статті розглядаються питання становлення уваги у нормально розвинених та розумово відсталих молодших школярів та визначаються критерії розвитку її властивостей у навчальному процесі.

Ключові слова: увага, порушення уваги, властивості уваги, критерії уваги.